

”Hellre en enkel lösning än en som fungerar”

 CC BY *dhendrix*

Jag förstod det aldrig då, varför pappa blev upprörd när våra bekanta stolt berättade att de hade fadderbarn (alltid i Afrika eller Asien). Det var uppenbart att det var två världar som krockade. Den ena, representerad av de som hade fadderbarn, verkade mysig och människovänlig. De berättade ofta att de brevväxlade med dem de hjälpte, om hur tacksamma deras skyddslingar var, och hur fint det var att kunna hjälpa dessa stackars fattiga människor. Det var uppenbart att de fick en ego boost av sin altruistiska gärning. Den andra sidan, representerad av pappas frustrerade och oresonliga utbrott, var både obehaglig och svårbegriplig. Samtidigt anade jag att pappas irritation uttryckte något mer än missriktad livsångest.

Många år senare råkade jag på begreppet strukturellt våld. Det handlar om våld som inte syns. Hans Rosling berättar i sin föreläsning på TED om hur Mauritius klarat sig mycket bättre än resten av Afrika. Här fanns inte samma fattigdom och svält. Rosling antyder att det har att göra med att man inte hade samma handelshinder mot Europa som resten av Afrika hade. De kunde sälja sitt socker på samma villkor som alla andra. Många afrikanska länder hindrades att sälja bland annat socker och textil till oss när de som mest hade behövt ett fungerande inhemskt näringsliv. Här hemma såg vi armodet i Biafra, en bild som ofta fick gälla för hela Afrika och klädinsamlingarna frodades. Ödet är inte utan ironi visar det sig, när vi i vår blinda välvilja ger dödsstöten åt den lokala textilindustrin; först stryker vi syret till branschen med våra tullar och sedan slår vi undan fötterna på den genom att skeppa gratis kläder till deras kunder. Nu blev pappas frustrerade utbrott begripliga. Inte nog med att vi betar oss illa. I vår självgoda blindhet har vi dessutom mage att slå oss för bröstet när vi tar av smulorna från vårt bord och hjälper något enskilt offer för vår framfart. Det blev för mycket för pappa.

Idag är denna beskrivning förhoppningsvis allmängods och en del av den postkoloniala

kritiken. Men den mekanism som ligger bakom det strukturella våldet har inte försvunnit. Oförmågan att se komplexa samband bottnar i vår hjärnas anatomi. Vi tycks inte rustade att göra de bedömningar som krävs för att undvika att gräva vår egen grav.

I filmen WarGames från 1983 konstaterar datorn Joshua efter att ha simulerat alla möjliga utfall av ett kärnvapenkrig: – "Strange game. The only winning move is not to play". Joshua spelar först luffarschack mot sig själv och upptäcker att det finns spel där den som börjar spelet alltid vinner. Han upptäcker sedan att det finns spel, där alla som deltar är förlorare. Den sortens spel kännetecknas av en hög grad av komplexitet, eftersom deltagarna annars enkelt skulle kunna förutsäga utgången och låta bli att delta.

Jag påstår att det som utmärker vår situation idag, är en ökad komplexitet i ett spel där vi alla riskerar att bli förlorare. Vi kan inte längre på ett enkelt sätt förutsäga vad det vi gör får för konsekvenser. Den enkla logik som gällde för jägar- samlarsamhället – samla mat idag, annars dör du i morgon – gäller helt enkelt inte längre. Maten ersattes med pengar, som ersattes med siffror i en databas.

(Och vi är väl eniga om att det totalt sett inte råder någon brist på mat i världen, utan att det är en (fördelnings)politisk fråga?)

Ett par saker sammanfaller och gör situationen särskilt besvärlig för oss. Dels har det ökade ömsesidiga beroendet, det som populärt kallas globalisering, inneburit en ökad komplexitet. Fördelen är en högteknologisk och specialiserad värld där information flödar fritt. Det kunde gå att hantera men sammanfaller olyckligtvis med vår oförmåga att hantera komplexa system. Kahneman (2013) beskriver detta väl i sin bok Tänka, snabbt och långsamt. Han redogör för ett antal mekanismer som snedvrider våra bedömningar. Bland annat tar han upp fenomenet prajming vilket i korthet innebär att omedvetna associationer styr oss. Om du är som de flesta andra associerar också du "sol, blå, himmel, värme" till "8,1,22"[1]. Men det har visat sig att prajming även påverkar vårt beteende. Vilket leder oss till nästa svårighet, valet av styrsystem: pengar. "Det genomgående temat i resultaten är att tanken på pengar prajmar för individualism: en motvilja mot att befatta sig med andra, att vara beroende av andra eller att acceptera krav från andra." (a.a. s.65).

“ Vi befolkar en komplex värld som ropar efter omsorg, efter helhetsperspektiv, men som är styrd genom ett system som prajmar oss att inte se längre än näsan räcker.

Samtidigt har vi en hjärna som gör sitt bästa för att dölja hela situationen för oss och istället föreslå överslagshandlingar som att skaffa sig ett fadderbarn. "Etisk nerdrogning ingår i ett paketavtal tillsammans med rent samvete och moralisk blindhet" skriver Bauman i Flytande rädsla (s. 104).

Vår slogan tycks vara "hellre en enkel lösning, än en som fungerar!" och vår strategi att lägga ansvaret på den enskilda individen. Det är upp till var och en av oss att källsortera, värna om miljön, tänka på vår pension och resa klimatsmart. Det är en omöjlig uppgift och gör om något situationen än värre, eftersom det flyttar vår uppmärksamhet från den nivå där problemen kan hanteras (den systemiska) till en nivå där vi är hjälplösa (den individuella). Bauman lånar sedan Arendts röst och varnar "för att vi jordvarelser som gör anspråk på kosmisk betydelse inom kort kommer att bli oförmögna att förstå och artikulera de ting vi är i stånd att göra." (a.a. s. 106) Arendt

skriver detta för mer än 50 år sedan och det råder väl ingen tvekan om att vi redan har nått den punkten.

Boken avslutas med ett skrämmande konstaterande och en förhoppning:
"Det kommande århundradet kan mycket väl bli en tid för den slutgiltiga katastrofen. Eller det kan bli en tid när en ny pakt mellan de intellektuella och folket – nu med innebörden av mänskligheten som helhet – förhandlas fram och förverkligas. Låt oss hoppas att valet mellan dessa båda framtider fortfarande är vårt." (a.a. s. 203)

Ja, låt oss hoppas och tro det. Bauman menar att "... det första stegets avgörande betydelse inte [kan] förnekas – blottläggningen av det komplexa nätverk av orsakslänkar mellan de enskilda individernas plågor och kollektivt skapade villkor." Men han skriver också:

“ *Ett ögonblicks reflektion kommer emellertid att visa att medvetandegörandet av mekanismer som gör livet smärtsamt eller till och med outhärdligt inte betyder att de redan neutraliserats; att motsägelserna dras fram i ljuset betyder inte att de upplöses.*

Vad krävs för att vi ska mäkta med en sådan blottläggning? Lösningen är som jag ser det och som så ofta är fallet när det vi hanterar är komplext och tycks ha gott i baklås, paradoxal. Rädslan urholkar själen heter det och i det här fallet heter rädslan System 1 och själen System 2. Vi måste mitt i detta virrvarr av hotbilder ("Varje dag kom nya globala larm om dödsvirus, dödsvågor, dödsdroger, dödliga isberg, dödligt kött, dödliga vacciner, dödliga livsfarligheter och andra möjliga orsaker till hotande död." Craig Brown, Guardian Weekend 2005-11-05 s. 73) återta vår sans, ta efter Torbjörn Fällidin och säga till oss själva som han en gång lär svarat en journalist:

“ *Den frågan måste jag få tänka lite på.*

Vi måste ge de som ska ta över efter oss – våra barn – en miljö som är fri ifrån den gnagande ångest som media profiterar på och som vi alla mer eller mindre har fallit offer för. Det är bara då, i ett avslappnat och nyfiket och nyktert tillstånd, som de nya lösningarna och kreativiteten kan få blomma. Kanske kan vi då, inte bara överleva utan börja leva.

👤 Amit Sen
📅 31 december 2013
🏷️ Analys, Paradigm, Specialisering/Helhet
📌 Komplexitet

Konstnär, musiker och gestaltterapeut sedan 15 år. Lärare på Gestaltakademin i Skandinavien 4-åriga utbildning till gestaltterapeut/organisationskonsult. Specialitet: interkulturell

kommunikation och systemiska lösningar. Handledare, familjekonstellationer. Driver också ideella föreningen Ars & Modus.

2 kommentarer till *"Hellre en enkel lösning än en som fungerar"*

Tuttika

14 februari 2014 @ 13.54

Tack!

Igår arg.

Idag svarar universum med att jag läser din lysande sammanfattning av läget.

Svara

Per Hörberg

4 mars 2014 @ 17.08

Hej Amit och tack för en viktig sammanställning av "läget i stort"! Tillsammans med bland annat Gestaltakademin planerar vi Almedalsveckan utifrån ungefär ditt perspektiv! Kolla gärna <http://www.youtube.com/watch?v=FruVoTZZ51g>

Svara
